

Kitaaba Daani'el - Lakkoofsa Dhibba Tokkoo fi Afurtamii Sadii keessaa Saddeeti

Mul'ata Gabateewwan Raajii: Mul'ata Habaaquuq fi Abjuu Miilar

Jeff Pippenger

2024-03-20

Dabalachuun beekumsaa mul'ata laga Ulaayitiin bakka buufame, kan dhuma irratti gabatee lama Habiiquuq irratti barreeffame dha.

Raajiiwwan isaan yeroo dhufaatiif lammaffaatiif kan hojii irra oolan jechuun ilaalan wajjin walitti hidhamee, barsiifni addatti haala isaanii isa shakkii fi eegumsa dhiphaadhaan guutame sanaaf mijate, akkasumas amantiidhaan obsaan akka eegan isaan jajjabeessu kenname; kunis waan yeroo sana hubannaa isaanii keessatti dukkanaa'e, yeroo isaaf murtaa'etti ifatti akka beekamu ibsa ture.

“Raajiiwwan kana keessaa tokko raajii Hab. 2:1–4 ture: ‘Ani iddoo eegumsaa koo irra nan dhaabbadha, masaraa irraas of nan dhaaba; inni anaaf maal akka jedhu, yommuu ani ifatamu immoo maal akkan deebisu arguuf nan eega. Waaqayyos na deebisee akkana jedhe: Mul'ata kana barreessi, isa dubbifatu akka ariifatee deemuu danda'uuf gabatee irratti ifa godhi. Mul'atichi yeroo murteeffame tokkoof amma iyyuu jiraata; dhuma irratti ni dubbata, sobas hin ta'u; yoo turus isa eegi; inni dhugumaan ni dhufa, hin turus. Kunoo, lubbuun isa of tuulee keessatti qajeelaa miti; namni qajeelaan garuu amanti isaatiin ni jiraata.’”

“Akka bara 1842ttiiluu qajeelfamni raajii kana keessatti kenname, ‘mul'ata sana barreessi, gabateewwan irrattis ifa godhi; inni dubbisu akka fiiguuf,’ jedhu, mul'ata Daani'eelii fi Mul'ata Yohaannis ibsuuf kaartii raajii qopheessuuf Charles Fitch yaada isatti kaase ture. Maxxanfamuun kaartii kanaas akka ajaja Habaaquuqiin kenname sanaa raawwatameetti ilaalame. Haa ta'u malee, yeroo sana keessatti raawwatamuu mul'ata sanaa keessatti turtiin mul'atu tokko—yeroo tursiisaa—raajii isuma sana keessatti dhiyaate akka jiru namni tokko iyyuu hin hubanne. Erga abdi kutannaan sun dhufee booddee, caqasni kun hiika guddaa qabu fakkaate: ‘Mul'anni kun yeroo murtaa'eef amma iyyuu jira; dhuma irratti garuu ni dubbata, sobas hin ta'u; yoo tures isa eegi; inni dhugumaan ni dhufaati, hin turu.... Qajeelaan immoo amanti isaatiin ni jiraata.’ The Great Controversy, 391, 392.

Gabateen Habaaquuq raajii keessatti dhuga-baatoota lama. Kitaaba Qulqulluu keessatti, dhugaan akka jabaatee dhaabbatuuf dhuga-baatoonni lama walitti fidamuu qabu.

Garuu yoo si hin dhaga'u ta'e, nama tokko yookaan lama dabalataa of wajjin fudhadhu; akka afaan dhuga-baatota lamaa yookaan sadiitiin dubbii hundinuu jabaatee mirkanaa'uuf. Maatewos 8:16.

Yommuu gabateewwan Habquuq lamaan (chaartota qajeelchitoota jalqabaa bara 1843 fi 1850) wal irratti diriirsaman, isaan dhugaawwan “faayaawwan” abjuu Miilarii turan ni mirkanessu. Dogoggorri bara 1843, kan gabatee isa jalqaba irratti mul'ate, yeroo gabatee lammaffaa waliin wal

keessatti kan bakka bu'ame, ifni dhugaa gabatee Habquuq irratti bakka bu'ame ergaa qoru ni uuma; ergaan sunis fakkeenya durboota kudhanii keessatti ergaa qoru Iyya Halkan Badhadhaa ti. Adeemsi qorumsa sanaas irra-deebiidhaan adeemsa qorumsa seenaa Miilaarootaati; sababni isaas fakkeenya durboota kudhanii guyyoota dhumaa keessatti qubee qubeen irra deebi'amee raawwatama.

“Ani yeroo ba'ee gara fakkeenya durba kudhanii nan qajeelfama; isaan keessaa shan ogeeyyii, shan immoo gowwota turan. Fakkeenya kun guutummaatti qubee qubeetti raawwatameera, akkasumas ni raawwatama; yeroo kanaaf hojii addaa qabaatii, ergaa ergamaa sadaffaatii wajjin wal fakkaatee, raawwatameera, akkasumas hamma xumura yeroootti dhugaa yeroo sana ta'ee itti fufa.” Review and Herald, August 19, 1890.

Muuxannoon yeroo turtii sun qubee isaatiin guutummaatti dhuma abjuu Miiler irratti irra deebi'ee ni raawwatama ture; yeroo sanattis jawweewwan isaa aduurra caalaa yeroo kudhan ibsuu turan; kanaanis jawweewwan sun fakkeenya durboota kudhani keessatti qormaata dhumaa akka bakka bu'an ibsa. Kurnan mallattoo qormaataa dha; dhuma guyyoota kudhaniittis Daani'elii fi namoonni sadan jajjaboon warra nyaata Baabilon nyaachaa turan irra ilaalcha ijaatiin bareedoo fi furdatoo ta'anii argaman. Of tuultoanni Habaquuq keessatti warri amantiidhaan utuu hin ta'in of amansiisuudhaan jiraatan amala Baabilon guddifatan. Seenaa Miilerayitii keessatti isaan intallan Baabilon ta'an; Habaquuq keessattis paappaasummaan amala isaanii adda baasuuf hojii irra oola.

Ilaa, lubbuun isaa kan of tuulte isa keessatti qajeelaa miti; qajeelaan garuu amanti isaatiin ni jiraata. Eeyyee immoo, inni daadhiidhaan ni dogoggora; namaoftuuluu dha, mana isaattis hin turu; hawwii isaa akka awwaalaa ni bal'ifata, akka du'aattis ni ta'a, hin quufu; saboota hundumaa garuu gara ofii isaatti walitti qabata, uummata hundumaas gara ofii isaatti kuusa. Isaan kun hundinuu mammaaksa isa irratti hin kaasan ree, akkasumas jechama qoosaa isa irratti, akkana jedhanii: “Wayyoo isa kan waan kan isaa hin ta'in baay'ifatuu! hamma yoomiitti? Isa immoo kan suphee ulfaataa of irratti baatu!” Warri si ciniinan sun tasumaa hin ka'an ree, warri si dhiphisani hin dammaqan ree? Atis boojuu isaanii ni taata. Ati saboota baay'ee waan boojiteef, hambii uummataa hundinuu si ni booji'a; sababii dhiiga namootaatiif, hammina biyyicha irratti, magaalaa irratti, warra achi keessa jiraatan hundumaa irrattis raawwatameef. Habakkuk 2:4–8.

Adeemsi qorannaa sun, isa durboota Maatewos digdamii shan irratti dhufu, gosa waaqeffattootaa ni uuma; isaanis amala mootii kaabaa (paappaasummaa), isa humna “saboota baay'ee saamte” ta'esan, guddifatan.

Akkas jedhe Gooftaan jedhu, Kunoo, sabni tokko biyya kaabaa irraa dhufa, sabni guddaanis handaara lafaa irraa kaafama. Isaan xiyyaa fi eeboo ni qabatu; isaan gara-jabeeyyii dha, araaras hin qaban; sagaleen isaanii akka galaanaa ni guunguma; isaanis fardeen yaabbatanii, akka namoota waraanaaf hiriiraniitti, si irratti, yaa intala Xiyyoon, ni qophaa'u. Nuyi oduu isaa dhageenyerra; harki keenya ni laafe; dhiphinni nu qabateera, dhukkubbis akka dubartii deessu tokkoo nu irratti dhufeera. Gara dirree hin ba'in, karaa irrattis hin deeminaa; jechuunis billaan diinaa fi sodaan gama hundumaa jira. Yaa intala saba koo, uffata gaddaa hidhadhu, daaraa keessattis gangaladhu; akka ilma tokkichaaf gaddituutti booyi, boo'icha hadhaa'aa godhi;

saamichaan nu balleessu sun tasuma nu irratti ni dhufa. Ermiyaas 6:22–26.

Gareewwan lamaan Habaquuq kanneen lama dha: warra amantiidhaan qajeelfaman, fi warra barsiisa Baabilon nyaatanii dhugan. Kanneen guyyoota dhumaa abjuu Miiler keessatti akka durbootaatti bakka bu’amanis, yookaan amala Kiristoos guddifatu, akkasiinis chaappaa Waaqayyoo ni fudhatu; yookaan immoo amala paaphaasummaa guddifatuu fi mallattoo bineensichaa ni fudhatu.

“Yeroon ifni dhugaan akka dukkana naamusaa gidduutti ibsitu dhufeera. Ergaan ergamaa sadaffaaffaa addunyaatti ergameera; innis namoonni mallattoo bineensichaa yookaan fakkii isaa adda isaanii irratti yookaan harka isaanii irratti akka hin fudhanne akeekkachiisa. Mallattoo kana fudhachuun jechuun murtii bineensichi godhe sanauma irra ga’uu fi yaadota isumaas deggaruu jechuu dha; kunis dubbii Waaqayyoo irratti kallattiidhaan mormuudha. Warra mallattoo kana fudhatan hundumaa irraa, Waaqayyoo akkana jedha: ‘Inni isumaas daadhii dheekkamsa Waaqayyoo, kan xoofoo dheekkamsa isaa keessatti utuu hin makamin naqame sana ni dhuga; fuula ergamoota qulqullootaa durattis, fuula Hoolichaas durattis ibiddaa fi diinaadhaan ni dhiphatama.’” Review and Herald, July 13, 1897.

Warri qulqulluun daadhii Baabilon dhugan dhuma irratti daadhii dheekkamsa Waaqayyoo ni dhugu. Isaayyaas keessatti, macheeyyonni Efreem wantoota garagalchanii mul’isuun machii isaanii isa jaamaa argisiisu; gochi sunis akka “suphee dhadhaabaa”tti tilmaamamuu qaba.

“Waa’ee guyyaa” akka mallattoo Kiristoositti adda baasuun, dhugaa “waa’ee guyyaa” garagalcha; sababiin isaas “waa’een guyyaa” mallattoo seexanaati. Miller’n “waa’ee guyyaa” akka waaqeffannaa ormaaatti adda baase, kun kallattiidhaan gabatee Habbaaquuq irratti argisiifameera. Miller’n kutaa keessa Tessalonqee keessatti argate, isa isaaf akka hubatu dandeessise jechuun waaqeffannaan ormaa “kaafamee” akka ture, kunis “nama cubbuu” isa mana Waaqayyoo keessa taa’u akka mul’atuuf, dhugaa ijoo 2 Tessalonqee boqonnaa lammaffaa keessatti argamudha.

“Ani dubbisuu itti fufe; inni [guyyoota hunda] jedhu Daniel keessatti malee bakka biraa keessatti argame tokko illee argachuu hin dandeenye. Achiis ani [gargaarsa jechoota walbira qabee hiika isaanii agarsiisu tokkoon] jechoota isaa wajjin walitti hidhatanii dhaabban fudhadhe; ‘kaasuu; inni guyyoota hunda ni kaasa;’ ‘yeroo guyyoota hunda ni kaafamu irraa jalqabee,’ fi kkf. Ani dubbisuu itti fufe; ifa tokko illee waa’ee barreeffamichaa irratti nan argadha jedhee hin yaanne; dhumarratti garuu 2 Tessalonqee 2:7, 8 irra ga’e. ‘Dhoksaan hamminaa duraan iyyuu hojjachaa jira; garuu inni amma dhorku sun hanga karaa irraa keessaa kaafamutti ni dhorka; achiis inni hamaan sun ni mul’ata,’ fi kkf. Yommuu ani barreeffama sana irra ga’ettis, dhugaan kun akkam ifaa fi ulfina-qabeessa ta’ee mul’ate! Inni kunoo as jira! Inni sun guyyoota hunda dha! Egaa amma, Phaawulos ‘inni amma dhorku’ yookaan gufachiisu jechuu isaatiin maal jechuu isaa? ‘Nama cubbuu’ fi ‘hamaa’ jechuun Phaaphaasummaa jechuudha. Egaa, maaltu Phaaphaasummaan akka mul’atu gufachiisa? Maaliif, inni Sun Amantii Waaqeffannaa Taabotaati; kanaafuu, ‘guyyoota hunda’ jechuun Amantii Waaqeffannaa Taabotaati jechuu qaba.”—William Miller, Second Advent Manual, fuula 66. Advent Review and Sabbath Herald, January 6, 1853.

Hiikni “kan yeroo hunda” jedhamee Tesselonqee keessatti ibsamee jiru, kan Miller argate, dhugaa ijoo kutaa sanaati. Yeroo Phaawulos warra dhugaa hin jaallanne, kanaafis dogoggora cimaa fudhatan adda baasu, inni shakkii tokko malee jibba dhugaa hiika waliigalaa keessatti adda baasaa jira; garuu dhugaan kutaa sana keessatti kallattiidhaan eerame sun, “kan yeroo hunda” jedhamu mootummaa Roomaa waaqeffannaa ormaa bakka bu’a jedhu dha.

Ifni qaamaa ija dha; kanaaf yoo iji kee qajeelaa ta’e, guutummaan qaama kee ifaan ni guutama. Garuu yoo iji kee hamaa ta’e, guutummaan qaama kee dukkanaani ni guutama. Egaa ifni si keessa jiru dukkana yoo ta’e, dukkanichi sun hammam guddaa dha! Namni tokko gooftolii lama tajaajiluu hin danda’u; inni tokkoo ni jibba, isa kaan immoo ni jaallata; yookaan isa tokkootti ni maxxana, isa kaan immoo ni tuffata. Isin Waaqayyoo fi maamoonii tajaajiluu hin dandeessan. Maatewos 6:22–24.

dhugaan qofni qabuu dhugaadhaaf jaalala qofa, yookaan dhugaa jibbuudha. Karaa giddugaleessaa hin jiru. Dogoggorri cimaa durba duraa qaroo hin qabne irratti dhufu, kan Maatewos digdamii shan keessatti ibsame, ifa jawweewwan Miller kanneen qormaata isa dhumaa bakka bu’an diduu isaanii irratti hundaa’a. Qormaanni dhumaa Israa’el durii qormaata isaanii isa kurnaffa ture; jawweewwan Miller immoo bara dhumaa keessatti yeroo kudhan caalaa ifu. Mallattoon diddaa jawweewwan Miller “kan yeroo hundaa” dha; kana warri machaa Efreem dhaloota sadaffaa Adveentizimii keessatti garagalchan. “Kan yeroo hundaa” mallattoo sheexaanawaa waaqeffannaa ormaa ti. Warri machaa jawwee sobaa tokko galchan; innis isaanii Pirootestaantizimii gantuu irraa fidan, kan “kan yeroo hundaa” mallattoo Kiristoos ta’uu adda baasu.

ମିଲ୍‌ଲରଡ଼୍‌କର ନିଜ “ରତ୍ନ”ମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଥିବା ବୁଝାମଣା, ସତେ ଯତ୍ନେ ଇତିହାସିକ ପରିପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହଲେ, ତାହା ଦ୍ୱାରା ସମୀଚିତ ଥିଲା। ଦ୍ୱିତୀୟ ଆଗମନ ହିଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭବିଷ୍ୟଦ୍‌ବାଣୀମୂଳକ ଘଟଣା ବୋଲି ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ କରି, 1798 ମସିହାରେ ପାପତନ୍ତ୍ର ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଘାତକ ଆଘାତକୁ ଦାନିଏଲ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟକ୍ଷର ଚତୁର୍ଥ ଏବଂ ଶେଷ ପୃଥିବୀସୂତ୍ର ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବତକ ଭାବେ ମାତ୍ର ଦର୍ଶାଇ ପାରିଥିଲେ। “ନିତ୍ୟ” ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ମିଲ୍‌ଲରଡ଼୍‌କ ବୁଝାମଣା ସମୀଚିତ ଥିଲା; କାରଣ ତାଙ୍କ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଅନୁସାରେ, ପୂର୍ବକାଶନ ମାଧ୍ୟମରେ ସତେ ଅଧ୍ୟୟନର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ଥିଲେ, ଯାହାରେ ସତେ କହିଥିଲେ ଯେ ସତେ ନିଜ ବାଲିବଲେ, କରୁତନେତ୍ର କନକରତ୍ନ ସ୍ୱୟମ୍‌ହାର କରିଥିଲେ ଏବଂ କିଛି ସମ୍ଭାବନା ପଡ଼ିଥିଲେ। ସତେ ପୂର୍ବକାରରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାର ତାଙ୍କର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସରଳଭାବେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଆସିଥିଲା।

“Waggaa kudha lamaan ani deistii ture keessatti, seenaawwan argachuu danda’e hundumaa nan dubbise; amma garuu Macaafa Qulqulluu nan jaalladhe; inni waa’ee Yesuus barsiisa ture! Ta’us, amma iyyuu kutaan hedduun Macaafa Qulqulluu naaf dukkanaa’aa ture. Bara 1818 yookaan 19 keessa, yeroo hiriyyaa tokkoo wajjin haasa’aa turetti, isa ani isa daawwadutti, innis yeroo ani deistii turetti akkan dubbadhu na beekke fi [dhaga’ee] ture, haala hiika guddaa qabuun akkana jedhee na gaafate, ‘Barreeffama kanaa fi sanaa maal jetta?’ jechuun barreeffamoota durii ani yeroo deistii turetti morme agarsiisaa ture. Ani waan inni irratti ka’e hubadhe; akkanas deebise—Yoo yeroo naaf kennite, isaan maal akka ta’an sitti hima. ‘Yeroo hammamii barbaadda?’ jedhe. Ani hin beeku, garuu sitti hima, jedheen deebise; sababiin isaas Waaqayyoo mul’ata hubatamuu hin dandeenye kenneera jedhee amanuu hin dandeenye. Sana booda Macaafa Qulqulluu koo qo’achuuf murteesse; jechuunis Hafuura Qulqulluun maal jechuu akka ta’e argachuu nan danda’a jedheen amane. Garuu akkuma murtii kana godhadheen yaadni tokko natti dhufe—‘Yoo kutaa hubachuu hin dandeenye tokko argatte, maal goota?’

Sana booda karaa Macaafa Qulqulluu qo'achuu kana yaadeen:—Jechoota kutaalee akkasii nan fudhadha; guutummaa Macaafa Qulqulluu keessatti isaan hordofee, karaa kanaan hiika isaanii nan barbaada. Ani Cruden's Concordance qaba ture; isa ani yaadutti inni addunyaa guutuu keessatti isa hundarra gaarii dha; kanaaf isa sanaa fi Macaafa Qulqulluu koo fuudhee, minjaala hojii koo bira nan taa'e; waan biraa homaa hin dubbisne, gaazexoota xinnoo malees; sababiin isaas Macaafni Qulqulluun koo maal jechuu akka ta'e beekuu nan murteesse ture. Apollos Hale, *The Second Advent Manual*, 65.

Faayaawwan Miller kan beekaman qajeelfama qorannaa isaa qofaan utuu hin ta'in, mul'ata kallattiidhaan Waaqayyo biraa argameenis turan.

"Waaqayyo ergamaa Isaa garaa qotee-bulaa tokkoo, isa Macaafa Qulqulluu hin amanne, akka inni raajiiwwan qoratu isa geggeessuuf irratti hojjechuudhaaf erge. Ergamoonni Waaqayyoo irra deddeebi'anii isa filatame sana daawwatanii, yaada isaa qajeelchuu fi raajiiwwan yeroo dheeraadhaaf saba Waaqayyootiif dukkanaa'an hubannoo isaatti banuuf dhufan. Jalqabni sansalata dhugaa isaaf kenname, innis walitti hidhama tokko irraa gara isa kaaniitti barbaadaa akka itti fufu geggeeffame; hamma inni Dubbii Waaqayyoo dinqisiifannaa fi ajaa'ibsiifannaa guddaadhaan ilaaluutti. Achi keessatti sansalata dhugaa guutuu ta'e erge. Dubbiin inni duraan waxyiidhaan kennamaa hin taane jedhee ilaalaa ture sun amma bareedinaa fi ulfina isaatiin mul'ata isaa duratti baname. Inni kutaan tokkoo Macaafa Qulqulluu kutaa biraa akka ibsu erge; yeroo himni tokko hubannoo isaatiif cufamee turetti, kutaa biraa Dubbii keessaa waan isa ibsu ni argata ture. Inni Dubbii Qulqulluu Waaqayyoo gammachuudhaan, akkasumas kabaja gadi fagoo fi soda ulfinaatiin ilaale." *Early Writings*, 230.

Yeroo Obboleettiin White, "Waaqayyo ergamaa Isaa" gara Milleritti erge jette, kunis ergamaan gara Milleritti ergame Gabri'el akka ta'e ibsa; jechuunis, "ergamaa Isaa" jechuun jecha Gabri'el irratti ramadame dha.

"Dubbiin ergamaa, 'Ani Gabri'el, isa fuula Waaqayyoo dura dhaabatu,' jedhan, inni mana murtiiwwan samii keessatti iddoo ulfina guddaa qabu akka qabuu agarsiisu. Inni yeroo ergaa tokkoo Daaniyaeliif fide, 'Dhimmoota kana keessatti Mikaa'el [Kiristoos] Bulchaan kee malee, ana wajjin kan dhaabatu tokko illee hin jiru' jedhe." Daniel 10:21. "Fayyisaan waa'ee Gabri'el Mul'ata keessatti akkana jedha; 'Innis ergamaa isaatiin gara tajaajilaa isaa Yohaannisitti ergee mallattoo ittiin beeksise.'" *Revelation 1:1.*" *The Desire of Ages*, 99.

Gabri'eelii fi ergamoonni kaan "yaada Millerii" ni qajeelchan; "raajiiwwan yeroo hundumaa saba Waaqayyootiif dukkanaa'anii turan hubachuufis" ni banu. Ergaan isaa karaa qajeelfama qorannaa isaa qofaan kan dagaage miti, mul'ata Waaqummaa keessattis ture. Mala isa Kitaaba Qulqulluu itti qorate iyyuu yaada isaa keessa ni dhufe. Yommuu Waaqayyo dhugaa gara yaada keenyaatti fidu, inni mul'ata Waaqummaa ti; kunis adeemsa Kitaaba Qulqulluu sirriitti qooduun dhugaa bira ga'uu irraa adda. Miller lamaan isaanii iyyuu ni hojjete; garuu mul'anni Waaqummaa mata-duree "kan yeroo hundumaa" jedhu hubachuuf akka inni gahetti keessaa tokko ture.

Miller afaan garga jedhuu kan Daani'el boqonnaa saddeet, lakkoofsota sagal irraa hanga kudha lamaatti argamu hin hubate ture; waan inni qabu Macaafa Qulqulluu fi concordance odeeffannoo afaanota Macaafa Qulqulluu ilaalchisee duwwaa ta'e qofa waan tureef. Addaan baafannaa 'sur' fi

‘rum’, kan lameenuu “kaasuu” jedhanii hiikaman, hin argine ture. Akkasumas addaan baafannaa ‘miqdash’ fi ‘qodesh’, kan lameenuu “mana qulqullummaa” jedhanii hiikaman, hin argine ture.

Dhugaan jecha ‘tamid’ isa yeroo dhibba tokkoo fi afur Macaafa Qulqulluu keessatti argamu hin argine ta’a ture. Dhugaan inni arguu hin dandeenye—inniis dhugaa isa inni arge sana illee ta’e—akka kana ture: yeroo dhibba tokkoo fi afur jechi Ibrootaa ‘tamid’ Macaafa Qulqulluu keessatti itti fayyadame keessaa, garuu kitaaba Daani’el qofa keessatti jechi Ibrootaa ‘tamid’ akka maqaaatti itti fayyadame. ‘Tamid’ jechuun jecha Ibrootaa “itti fufiinsa qabu” jechuudha; kitaaba Daani’el keessatti immoo “the daily” jedhamee hiikama.

Kitaaba Daani’eel qofa keessatti jechi kun maqaa ta’ee fayyadameera; yeroo sagaltamii sagalii kaan hunda keessatti immoo akka jecha ibsituutti fayyadameera. Kanaaf, yeroo hiiktoonni Macaafa Qulqulluu King James Daani’eel jecha kana yeroo shan maqaa ta’ee fayyadameen walitti dhufanitti, yeroo barreessitoonni Macaafa Qulqulluu kaan hundi jecha sana yeroo sagaltamii sagalii akka jecha ibsituutti fayyadaman, ulfaatinni ragaa isaan dirqisiisee akka itti fayyadama jecha sanaa Daani’eel maqaa ta’ee fayyadame “sirreessan” godhe. Daani’eel “sirreessuuf” jecha sana irratti jecha “aarsaa” jedhu dabalani; akkasumas maqaa sana gara jecha ibsituutti geeddarani. Ergasii hiiktoota sana “sirreessuuf,” Ellen White akkana jechuun galmeessituuf hafuuraan kakaafamte: isheen, “akka ani waa’ee ‘Daily’ ilaaleetti, jechi ‘sacrifice’ jedhamu ogummaa namaatiin dabalame, barruu sana kan hin taane ta’uu isaa; akkasumas Gooftaan ilaalcha isaa sirrii ta’e warra iyya sa’aatii murtii kennan sanaaf kenne” jette.

Miller, akka ragaa isaa mataatiin, “guyyaa hundumaa” hubachuuf barbaadaa ture; innis dhuma irratti 2 Tasalonqee keessatti isa hubate. Garuu akkasumas, akka ragaa isaa mataatiin, yeroo jecha tokko hubachuuf barbaadu, iddoo jechi sun itti fayyadame hundumaa ilaala ture; jechi sun immoo yeroo sagaltamii sagal dabalataan Macaafa Qulqulluu keessatti fayyadameera. Ta’us ragaan isaa waa’ee “guyyaa hundumaa” jedhu, “Ani dubbisaa itti fufe, iddoo biraa keessatti inni [guyyaa hundumaa] argame tokko illee argachuu hin dandeenye, Daniel qofa keessatti malee,” jedhee yeroo dubbate, Daniel keessatti malee bakka biraa keessatti akka hin argine argisiisa. Miller qabeenyawwan sana gara argachuutti kan geggeeffame mala qorannaa isaa qofaan utuu hin ta’in, mul’ata Waaqayyoo isa tajaajila ergamootaa keessaa isaaf kennameenis ture.

Kanaaf hubannaan isaa waa’ee “kan guyyaa guyyaa” jedhu sirrii ture; garuu daangeffamaa ture. Inni yeroo shanan “kan guyyaa guyyaa” jedhu keessatti Kitaaba Daani’el keessatti eerame keessaa, yeroo sadii keessaa tokko yeroo “kan guyyaa guyyaa” “fudhatamee” jedhu, yeroo lamaan kaan irraa hiika adda ta’e akka agarsiisu hubachuu hin dandeenye. Yeroo tokko “kan guyyaa guyyaa” jedhu jecha Ibrootaa ‘rum’ wajjin hojii irra oola; yeroo lamaan kaan immoo jecha Ibrootaa ‘sur’ wajjin hojii irra oola. Jechoonni lamaanuu akka “fudhachuu”tti hiikamu; garuu ‘rum’ Daani’el boqonnaa saddeet, lakkoofsa kudha tokko keessatti ol kaasuu fi ulfeessuu jechuun yommuu ta’u, boqonnaa kudha tokko, lakkoofsa soddonii tokko, fi boqonnaa kudha lama, lakkoofsa kudha tokko keessatti jechi ‘sur’ jechuun irraa kaasuu dha.

Warriin amantiwwan nyaata fi dhugaatii Baabilon nyaatan, waan tokko yoo irraa fuudhante yookaan yeroo waan tokko ol kaastu, lamaan isaanii iyyuu gosa tokkoo keessaa jechuunis irraa

fuudhamuu bakka bu’u; kanaaf jechoonni lamaan isaanii hiika tokko qabatani akka hubataman falmu. Isaan “kan guyyaa guyyaa” yeroo sadii keessatti “ni irraa fudhatama” jedhamee ibsame yeroo hundumaa hiikni isaa irraa fuudhuu akka ta’e falmu; akkas gochuudhaanis Daani’el filannoo jechoota isaatiin of-eeggannoo hin goone jedhu. Isaan kana ifatti hin dubbatani; garuu akeeka barsiisa isaanii keessatti Daani’el iddoowwan sadii hundatti jecha ‘sur’ fayyadamuu qaba ture jedhu; sababiin isaas, akka amantiwwan barsiisanitti, inni yeroo hundumaa “kan guyyaa guyyaa” “ni irraa fudhatama” jedhee waanuma tokko jechuu isaa ti.

Isaanis jechoota ‘miqdash’ fi ‘qodesh’ jedhaman, kan lakkoofsonni lamaanuu boqonnaa saddeettaffaa keessatti lakkoofsa kudha tokko irraa hamma kudha afuriitti “mana qulqullummaa” jedhamee hiikaman irratti wantuma walfakkaataa sana godhu. Lakkoofsota afran sana keessatti yeroo hundumaa “mana qulqullummaa” jedhamee eeramutti, isaan hundinuu mana qulqullummaa Waaqayyoo akka bakka bu’an cimsee dubbatu. Kana irraa jechuunis, Daani’el keessatti eerawwan sadii sana hunda keessatti salphaatti ‘qodesh’ qofa fayyadamuu qaba ture; lakkoofsa kudha tokko keessatti ‘miqdash’ fayyadamuu hin qabu ture. Miller garuu garaagarummaa jechoota sanaa hin hubanne ture; haa ta’u malee, warri amanti ammayyaa ni hubatu, yommuu hubatan immoo garaagarummaan kamiyyuu akka hin beekamne cimsee dubbatu. Ta’us Miller, inni garaagarummaa jechoota sanaa hin hubanne sun, hubannoo warra amanti ammayyaa irraa faallaa ta’e irra ga’e.

Dhugaan jiru, Daani’el barreessaa of-eeggannoo qabu ture; inni afaan Ibrootaa ni beeka ture, ogeeyyii Baabilon hundumaa caalaa yeroo kudhan caalchee akka ogeessaatti ilaalameera. Yoo eenyulleen itti fayyadama sirrii afaan Ibrootaa beeku ture, akkasumas seenaa addaa sana keessatti akkamitti sirriitti ibsamuu akka qabu hubatu ture, sun Daani’el ture. Yoo Daani’el jechoota garaagaraa itti fayyadame, isaan hiika garaagaraa dabarsuuf yaadaman waan ta’aniif, inni kaayyoodhaan bakka buusuuf barbaade. Yommuu itti fayyadama adda addaa Daani’el jechoota “mana qulqullummaa” yookaan “kaasuu” jedhamee hiikaman irratti godhe beekametti fudhatamu, isaan hubannaa Miller waa’ee “kan guyyaa guyyaa” jabeessu; hubannaan kunis Milleriin kutaa sana keessatti beekame, bakka Phaawulos warri dhugaa jibban gowwoomsaa cimaa akka fudhatan adda baasee ibsuutti.

Warri dhugaa jibbananii soba jallina cimaa uumu amanan, akkasumas machoota Efreem jedhamanii bakka bu’u; isaanis garee lamaatti bakka bu’amaniiru. Gareen tokko hoggansa barate dha; gareen kaan immoo warra hin baranne, kanneen waan warri baratan isaan barsiisan qofa dhaga’an dha. Isaan warra soba jala dhokatan, warra du’a wajjin kakuu godhatan dha. Isaan durboota gowwaa Maatewos digdama shanii keessa jiran, akkasumas warra lubbuun isaanii ol kaate Habaaquuq lama keessa jiran dha. Isaan warra dhugaa bu’uuraa abjuu Miller irraa morman dha; dhugaan sunis dhuma irratti yeroo kudhan caalaa ifa, kan kun qormaata kudhanaffaa fi isa dhumaa Israa’el ammayyaatiif ta’e bakka bu’u, akkuma qormaata kudhanaffaa fi isa dhumaa Israa’el duriitiif fakkeenya ta’een.

Nuti mipya anaa gelelu ri pe'e na okpo'e mamu ano.

Waaqayyo Museedhaan, “Saba kun hamma yoomiitti na arrabsa? Mallattoolee ani isaan gidduutti argisiise hundumaa irratti iyyuu, hamma yoomiitti natti hin amanan? Ani dha’ichaan isaan nan rukuta; dhaalaas isaan irraa nan balleessa; si keessaa immoo saba isaan caalaa guddaa fi jabaataa nan godha” jedhe. Museen immoo Waaqayyoon, “Yoos warri Gibxii kana ni dhaga’u; ati humna keetiin saba kana isaan gidduudhaa ol baafteertaatii. Isaanis jiraattota biyya kanaatti ni himu; isaan Waaqayyo, ati saba kana gidduu akka jirtu, Waaqayyo, ati fuula duratti fuulaan akka mul’attu, duumessi kees isaanii irra akka dhaabatu, guyyaadhaan utubaa duumeessaatiin, halkan immoo utubaa ibiddaatiin akka isaanii dura deemtu dhaga’aniiru. Egaa ati saba kana hundumaa akka nama tokkootti yoo ajjeefte, saboonni maqaa kee dhaga’an, ‘Waaqayyo biyya inni isaaniif kakate sana keessatti isaan galchuu hin dandeenye; kanaaf lafa onaa keessatti isaan fixe’ jedhanii ni dubbatu” jedhe.

Ammas immoo humni Gooftaa koo akka inni guddaa ta’u nan kadhada; akkuma ati dubbatte sana, “Gooftaan obsaa dha, araara guddaas qaba; inni yakkaa fi cubbuu dhiisa; garuu yakkamaa matumaanis bilisa hin godhu; hammina abbootii ilmaan irratti hamma dhaloota sadaffaa fi afraffaatti ilaala.” Kanaafuu, guddina araara keetiin akkuma saba kana Gibxi irraa jalqabee hamma ammaatti dhiifte sanaatti, yakka saba kanaa naa dhiisi, nan kadhada. Gooftaanis akkana jedhe, “Akkuma ati jetteetti ani dhiiseera; garuu dhugumaan akkuma ani jiraadhu, lafti hundinuu ulfina Gooftaatiin ni guutama. Namoonni hundinuu ulfina koo fi dinqiiwwan koo kan ani Gibxii fi lafa onaa keessatti godhe arganii, yeroo kana mara kudhan na qoran, sagalee koos hin dhageenye; dhugumaan biyya ani abbootii isaanii kakanneef sana hin argan; warri na aarsan keessaa tokko iyyuu ishee hin argu. Garuu tajaajilaan koo Kaaleeb, waan hafuura biraa of keessaa qabuuf, guutummaatti na duukaa bu’eera; ani isa biyya inni itti seene sanatti nan galcha; sanyiin isaas ishee ni dhaala.” Lakkoobsa 14:11–24.